

України «Про оперативно-розшукову діяльність», за умови відповідності вимогам цієї статті, є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази. Матеріали, отримані за результатами проведення операції з контрольованого вчинення корупційного діяння, ні за яких умов не можуть бути визнані такими, що відповідають вимогам ст. 99 КПК України, адже дотриматися вимог цього Закону за такого формулювання неможливо.

Таким чином, прийняття рішення про проведення операції з контрольованого вчинення корупційного діяння суперечить положенням ст. 19 Конституції України, оскільки норма Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» є бланкетною, а відсутність у КПК України положень щодо порядку отримання дозволу, строку його дії та порядку проведення контрольованого вчинення корупційного діяння свідчить про незаконність реалізації будь-яким прокурором повноваження, передбаченого п. 7-1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Відповідно, результати такої операції не можуть бути визнані допустимими доказами у кримінальному провадженні.

Список використаної літератури:

1. Фомін С.Б. Проблеми нормативного регулювання контролю за вчиненням злочину // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2017. – Вип. 5. – Т. 1. – С. 216-223.

Ключові слова: прокурор, корупційний злочин, контрольоване вчинення корупційного діяння, контроль за вчиненням злочину, оперативно-розшукова діяльність, допустимість доказів.

Ключевые слова: прокурор, коррупционное преступление, контролируемое совершение коррупционного деяния, контроль за совершением преступления, оперативно-розыскная деятельность, допустимость доказательств.

Key words: prosecutor, corrupt crime, controlled conduct of a corrupt act, control of the commission of a crime, operative and detective activity, admissibility of evidence.

СОЛОВЬОВ ВЯЧЕСЛАВ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу

ПРАВО ПІДОЗРЮВАНОГО МАТИ ЧАС І МОЖЛИВОСТІ, НЕОБХІДНІ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ СВОГО ЗАХИСТУ, ПОВ'ЯЗАНОГО З ОБРАННЯМ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ

Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція) у ст. 6 встановлює право обвинуваченого у кримінальному правопорушенні, серед іншого, мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту. Так як міжнародний договір є частиною

національного законодавства, положення КПК України повинні відповідати приписам, що містяться в ньому. Дане право обвинуваченого (підозрюваного) розповсюджується на всі стадії кримінального процесу. Особливої актуальності реалізація даного права набуває саме на досудовому розслідуванні, адже з затримання починається обмеження прав особи, яка в подальшому стає підозрюваною та відносно якої вирішується питання про обрання запобіжного заходу. Процес підготовки свого захисту до обрання запобіжного заходу є складовим підготовки до захисту в цілому, однак у зв'язку з дуже обмеженим часовим відрізком між затриманням та розглядом клопотання, питання відповідності норм КПК України положенням п. (3) б ст. 6 Конвенції потребує детального дослідження.

Розглянемо етапи підготовки захисту підозрюваного проти обрання запобіжного заходу слідчим суддею, який починається з моменту затримання особи без ухвали слідчого судді. Перший етап підготовки починається з моменту затримання особи і триває до моменту повідомлення особі про підозру. Часовий проміжок даного етапу складає до 24 годин. Даний етап характеризується неможливістю затриманої особи належним чином готуватись до свого захисту з причини обмеження її волі, а тому саме на даному етапі повинен бути залучений захисник. Саме на цьому етапі повинно бути почате кримінальне провадження. Другий етап підготовки триває з моменту повідомлення особі про підозру до моменту доставлення до слідчого судді для розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу. Часовий проміжок цього етапу становить до 36 годин. На даному етапі затриманому вручається письмове повідомлення про підозру, яке, на відміну від протоколу затримання, дає більш змістовну інформацію для скерування підготовку захисту у відповідних напрямках. Незважаючи на вказівку, що затримана особа не пізніше 60 годин з моменту затримання повинна лише бути доставлена до суду для розгляду клопотання, вважаю, що клопотання також повинно бути подано не пізніше 60 годин, положенням про що необхідно доповнити КПК України. Третій етап підготовки починається з моменту доставлення до слідчого судді для розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу та закінчується моментом винесення слідчим суддею ухвали про запобіжний захід. Третій етап складає до 12 годин, які необхідні слідчому судді для призначення засідання, розгляду клопотання та прийняття рішення. На цьому етапі, не пізніше ніж за 3 години до початку розгляду клопотання, слідчий, прокурор зобов'язані вручити копії клопотання та матеріалів підозрюваному.

Як ми бачимо, юридично підозрюваний має приблизно від 60 до 72 годин для підготовки свого захисту до засідання з обрання запобіжного заходу щодо нього слідчим суддею, при цьому з 72 годин останні 12 годин відведені для засідання. Фактично ж дані часові проміжки можуть зменшуватись, а разом з ними буде зменшуватись і час для підготовки захисту.

Проаналізуємо, які можливості мають підозрюваний, захисник для підготовки захисту. Для початку необхідно зауважити, що підготовка до захисту здійснюється в двох основних напрямках: 1) отримання інформації від слідчого, прокурора – захист повинен бути обізнаним про сутність підозри, про підґрунтя для застосування запобіжного заходу, про усі аргументи сторони обвинувачення; 2) збирання матеріалів, які по своїй сутності є контраргументами проти тверджень сторони обвинувачення, здатних повністю або частково спростувати позицію сторони обвинувачення або покращити стан підозрюваного.

Основними засобами першого напрямку підготовки до захисту є надання слідчим, прокурором доступу до матеріалів досудового розслідування і надання копії клопотання та матеріалів, що підтверджують його сутність, стороні захисту. Обов'язок надання стороні захисту за її клопотанням матеріалів досудового розслідування для ознайомлення встановлений ст. 221 КПК України. Проблема в тому, що для реалізації даного права КПК України створює завідомо несправедливі умови, через що підозрюваний не може реалізувати своє право, передбачене п. (3) б ст. 6 Конвенції. Клопотання захисту про надання матеріалів для ознайомлення розглядається в порядку ст. 220 КПК України, адже особливої процедури, адаптованої до підготовки захисту проти обрання запобіжного заходу, кодекс не передбачає. Згідно ст. 220 КПК України слідчий, прокурор зобов'язані розглянути таке клопотання в строк не більше трьох днів з моменту подання, тобто закон дозволяє стороні обвинувачення обмежити право підозрюваного на достатній час для підготовки свого захисту, надаючи змогу задовольнити клопотання на третій день. На мою думку, виправити даний недолік необхідно шляхом внесення до ст. 221 КПК України доповнень, встановивши, що в разі звернення сторони захисту з клопотанням про ознайомлення з матеріалами досудового розслідування для підготовки свого захисту, пов'язаного з обранням запобіжного заходу слідчим суддею, слідчий, прокурор зобов'язані задовольнити клопотання та надати доступ до відповідних матеріалів не пізніше 12 годин з моменту його отримання.

З приводу надання стороні захисту копії клопотання та матеріалів не пізніше ніж за 3 години до початку його розгляду, то в даному випадку КПК України знов обмежує право підозрюваного, передбачене п. (3) б ст. 6 Конвенції. Зважаючи на обвинувальний ухил слідчого, прокурора, надання захисту копії клопотання і матеріалів рівно за 3 години до початку засідання не викликає великих сумнівів. Підготувати за 3 години обґрунтовані заперечення, підкріплені наявністю відповідних матеріалів, захисник фізично ніяк не зможе, а тому у ч. 2 ст. 184 КПК України необхідно слова «за три години» замінити на «за двадцять чотири години». Тоді вручення буде відбуватись не пізніше 12 годин з моменту повідомлення про підозру, і слідчий, прокурор повинні будуть підлаштовувати час своєї підготовки до обвинувачення (в тому числі складання та погодження самого клопотання). При цьому необхідним є встановлення можливості слідчого судді відкласти розгляд клопотання, в разі подання його без підтвердження вручення у

визначений строк стороні захисту копій клопотання і матеріалів. Вважаю, слідчий суддя повинен відкласти засідання на час, необхідний для підготовки заперечень захисту, але з урахуванням недопущення перевищення граничного строку – 72 годин з моменту затримання. Компенсувати таке порушення прав захисту зможе також слідчий суддя, який, в разі внесення до КПК України відповідних змін, за клопотанням сторони захисту своєю ухвалою повинен буде негайного витребувати відповідні речі, документи або викликати відповідних осіб для допиту в судові засідання.

Що стосується другого напрямку підготовки до захисту, а саме збирання матеріалів, які по своїй сутності є контраргументами проти тверджень сторони обвинувачення, то будь-яка норма КПК України та Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) взагалі не містить положень, що регулюють збирання стороною захисту необхідних матеріалів, які були б адаптовані до процесу підготовки захисту, пов'язаного з обранням запобіжного заходу, у зв'язку з чим не дає змоги підозрюваному реалізувати його право, передбачене п. (3) б ст. 6 Конвенції. Проблема в тому, що час, за який сторона захисту може отримати відповідні матеріали (докази), ніяк не співвідноситься з максимальним часом, який є в розпорядженні підозрюваного, захисника для підготовки захисту проти запобіжного заходу (слід нагадати, що в кращому випадку цей час складає приблизно 60-72 години). В разі залучення адвоката в момент затримання, якщо кримінальне провадження ще не відкрите, останній зможе почати збирати відповідні матеріали, використовуючи адвокатський запит, строк відповіді на який становить 5 робочих днів з дня отримання, що значно перевищує необхідний для підготовки час. Однак отримання матеріалів у такий спосіб може суперечити положенням ч. 1 ст. 93 КПК України, що потребує відповідного врегулювання. З моменту ж відкриття кримінального провадження, матеріали можуть збиратися шляхом витребування та отримання відповідної інформації, тимчасового доступу до речей і документів, отримання висновку експерта та отримання матеріалів за результатами допиту свідка, потерпілого слідчим суддею в порядку ст. 225 КПК України, в разі якщо слідчий суддя вирішить надати такі матеріали стороні захисту. Однак строки отримання матеріалів за допомогою усіх перелічених засобів також значно перевищують необхідний для підготовки час, а строків витребування відповідних матеріалів стороною захисту КПК України зовсім не містить. Винятком є добровільне надання матеріалів у запитуваний строк за бажанням адресата. З метою приведення національного законодавства у відповідність з Конвенцією та недопущення її порушення, КПК України та Закон потребують внесення змін та доповнень в частині визначення особливої процедури збирання доказів стороною захисту з виключною метою, а саме для підготовки до захисту, пов'язаного з обранням запобіжного заходу щодо підозрюваного.

У зв'язку з цим пропоную: визначити в КПК України загальну та спеціальну процедуру витребування стороною захисту матеріалів; у

ст. 93 КПК України передбачити, що збирання доказів стороною захисту здійснюється в порядку, визначеному не тільки КПК України, а й Законом; строк надання стороні захисту матеріалів за спеціальною процедурою – для підготовки захисту, пов'язаного з обранням запобіжного заходу, не повинен перевищувати 24 годин з моменту звернення; в разі ненадання матеріалів у встановлений строк, слідчий суддя за клопотанням сторони захисту повинен постановити ухвалу про негайне витребування матеріалів; з метою підтвердження підстави (виключної мети) для отримання матеріалів в добовий строк, необхідно встановити, що слідчий, прокурор не пізніше 3 годин з моменту повідомлення про підозру повинні вручити стороні захисту письмове повідомлення про намір звернення з клопотанням про обрання запобіжного заходу. Пропоную встановити адміністративну відповідальність за ненадання у встановлені строки відповідних матеріалів та посилити її за ненадання інформації на адвокатський запит у добовий строк. Вважаю, що процес підготовки захисту, пов'язаного з обранням запобіжного заходу слідчим суддею, складовими якого є наявність достатнього, адекватного часу і можливості для підготовки, який наразі закріплений у національному законодавстві, суперечить та порушує п. (3) б ст. 6 Конвенції та не відповідає тлумаченню, викладеному у справі № 11/1984/83/130 «Can v. Austria», що потребує подальшого дослідження даної теми та приведення національного законодавства у відповідність Конвенції.

Ключові слова: підозрюваний, захисник, підготовка захисту, запобіжні заходи.
Ключевые слова: подозреваемый, защитник, подготовка защиты, меры пресечения.
Key words: suspected, defense council, preparation of defense, preventive measures.

КЕДИК ВАСИЛЬ ПЕТРОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу

ПРАКТИКА ПОВЕРНЕННЯ ОБВИНУВАЛЬНОГО АКТУ ПРОКУРОРУ: СТАТИСТИКА

Відповідно до ч. 3 ст. 314 КПК України за результатами підготовчого судового засідання, суд має право повернути обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору (форма рішення – ухвала), якщо вони не відповідають вимогам КПК України. Ухвала про повернення обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру може бути оскаржена в апеляційному порядку (ч. 4 ст. 314 КПК України).

Судова практика (дані взяті з Єдиного державного реєстру судових рішень на 20.04.2019 р.) наступна: